

Koncepce revize vzdělávací oblasti: Umění a kultura

Vyjádření oponenta

Oponent: Mgr. Roman Michálek, Ph. D.

Předložený materiál byl vypracován týmem oblasti UaK a je členěn do dvou logických celků (část analytická a koncepční), přičemž koncepční část je doplněna přílohami (*dvě varianty k otázce č. 3*).

▪ **Analytická část** návrhu je poměrně stručná, je však zpracována přehledně, obsahuje relevantní informace a adekvátně odpovídá na všechny položené otázky. Text je terminologicky správný a formulačně přesný, nenadužívá anglicismy a úzce specializované výrazy. Jako takový je tak dobře srozumitelný nejen pro kvalifikované učitele a odbornou veřejnost, ale i pro poučené laiky.

Materiál odpovídajícím způsobem představuje podobu oblasti a její ukotvení v aktuálních kurikulárních dokumentech. Shrnuje cíle, očekávané výstupy, vyzdvihuje její všestrannost z hlediska rozvíjení klíčových kompetencí a její integrativní charakter. Z hlediska východisek dalšího rozvoje oblasti i mezinárodního kontextu uměleckého vzdělávání akcentuje stěžejní Podkladovou analytickou studii (*NPI 2019*). V závěru pak autoři poukazují na reálná rizika, která ohrožují kvalitu vzdělávání v oboru UaK i jeho budoucnost v rámci celého kurikula (*nízká časová dotace, uvažované střídání oborů – nebezpečí přerušení kontinuity, nedostatek kvalifikovaných pedagogů v jednotlivých oborech ad.*).

Text analýzy odpovídá zadání práce, některé dílčí body by bylo účelné více rozvést či vysvětlit (např. rizika spojená s nevyjasněnou integrací vzdělávacích obsahů doplňujících předmětů).

▪ **Koncepční část** návrhu je podstatně rozsáhlejší než předchozí materiál. Autoři v ní formulují odpovědi na pět základních otázek, které vycházejí ze zadání revize a zaměřují se na další podobu i celkové zasazení oblasti UaK do připravovaného vzdělávacího systému. Otázka č. 3 (*rozdělení oblastí, vztahy a návaznosti*) je zde řešena pouze částečně. Podrobně je zpracována ve zvláštních přílohách – verze (A) a (B) (*tyto budu hodnotit samostatně v závěru dokumentu*).

Předložený návrh koncepce odpovídá zadání, je vypracován se znalostí věci, odpovědi adekvátně reagují na zadané otázky, jsou argumentačně podložené a věcně správné. Pro veřejnost může být text méně přístupný, samotný charakter a šíře otázek (*od úzce odborně zaměřených až po obecně filozofické*), snaha o co největší přesnost vyjádření a podloženou argumentaci logicky vede autory k využívání složitějších formulací a využívání poznámkového aparátu. Kvalifikovaným učitelům a odborné veřejnosti by však porozumění odbornému textu tohoto typu nemělo činit větší problémy.

Text řeší řadu otázek týkajících se revize kurikula (*změny pojetí, obsahu, forem i organizace výuky*). Reaguje na současné trendy ve vzdělávání, správně pojmenovává problémy, které je třeba pro vytvoření funkčního modelu v oblasti UaK překonat a nabízí i některé dílčí návrhy řešení. Zabývá se důležitými tématy související s revizí – komplexnost vyučovacího procesu (*gramotnosti, mezioborovost, adaptabilita na společenské a klimatické změny*), provázanost jednotlivých stupňů škol, implementace témat Hlavních směrů revize. Řeší nastavení parametrů vzdělávacího systému (*cíle, očekávané výstupy, kompetence*). V duchu moderního pojetí edukace klade důraz na potřeby žáka (*celostní rozvoj, sebepoznání, rozvoj tvořivosti*) a jeho aktivní zapojení do výuky. Akcentuje též nezastupitelný význam uměleckých výchov v oblasti psychosociální (*well-being, školní klima apod.*). Za ústřední princip, který je nutné při tvorbě nového kurikula respektovat, označují autoři rovnost – rovné podmínky a příležitosti, rovný přístup ke vzdělání a kultuře pro všechny žáky.

▪ Závěr

Návrh revize koncepce oblasti UaK je pečlivě zpracovaný a obsahově kvalitní. Je dostatečně ambiciózní, zároveň však nesleduje jen úzké utilitární oborové cíle. Oblast UaK vnímá jako integrální součást celého vzdělávacího systému, tato v jeho rámci plní jasně definované úkoly a má v něm tudíž nezastupitelnou roli.

Koncepce revize vzdělávací oblasti: Umění a kultura

Možnými riziky pro jeho praktickou realizaci jsou: nejistá časová dotace oblasti UaK, slabé povědomí o významu oblasti u ředitelů škol a nedostatek kvalifikovaných učitelů (*zvláště u doplňujících oborů*). Reálným ohrožením pro dopracování návrhu je, podle mého názoru, zjevně nejednotný pohled členů tvůrčího týmu oblasti. Vznikly dvě neslučitelné verze podoby oboru, které sice z hlavního návrhu vycházejí, v některých bodech jsou s ním však v rozporu (*např. hodnocení rizik, úloha mezioborové integrace*).

V Mořince, 3. února 2023

Mgr. Roman Michálek, Ph. D.

Koncepce revize vzdělávací oblasti: Umění a kultura

Přílohy – variantní návrhy revize oblasti UaK (otázka č. 3 koncepční části)

▪ Varianta (A)

Návrh je zpracován přehledně a poměrně detailně, obsahuje též modelový návrh učebního plánu (*představa o rozložení časové dotace v rámci ZŠ*). Jednotlivé teze jsou důsledně doloženy pomocí odkazů a rozsáhlejších citací z oficiálních materiálů. Z uvedených důvodů je text čtenářsky náročnější, předpokládám však, že je určen primárně kvalifikovaným učitelům. Pro širší veřejnost by bylo, podle mého názoru, účelné jej odlehčit.

Materiál vychází z činnostního pojetí uměleckých výchov, inspiruje se současným RVP ZV, které však reviduje a inovuje tak, aby více odpovídalo současné realitě (*akceptace nových trendů v umění, proměny školy i společnosti a technického vývoje*). Jako garanci kontinuity v oblasti UaK zachovává materiál dva hlavní pilíře (*obory*) procházející celým základním vzděláváním. Významnou inovaci však přináší v podobě reálného zapojení rozvíjejících uměleckých oborů do výuky na všech základních školách (*ať už ve formě povinně volitelných předmětů, nebo formou integrace*). Potřebnou pozornost věnují autoři také možnostem mezioborového propojení a projektové výuce (*volitelné nebo pevně ukotvené projekty, školní projektové dny*). Právě kombinace těchto forem a metod zajišťuje implementaci všech oborů oblasti do výuky, zároveň však ponechává školám potřebný prostor pro její individuální uchopení a vytvoření konkrétních řešení respektujících místní podmínky (*technické možnosti, profilace školy apod.*). Tato variabilita by měla garantovat, že se důležité obsahy ze všech uměleckých oborů dostanou ke všem žákům.

Varianta koncepce (A) je dobře teoreticky ukotvena a přináší konkrétní návrhy řešení podoby oblasti. Předpokládá její modernizaci, rozšíření oborů i forem výuky a její celkové zkvalitnění. V závěru materiálu autoři konkretizují čtyři body (*teze*), jejichž realizace by zajistila úspěšnou implementaci nové podoby UaK do vzdělávacího systému.

Návrh je většinou v souladu s východisky precizovanými v celkové koncepci oblasti, v některých bodech se však drobně odlišuje (*mluví např. o děleném vyučování, ale neakcentuje nijak důrazně požadavky na celkové navýšení časové dotace pro oblast UaK*). Nezabývá se podrobněji tématem mezioborové integrace a nekonkretizuje formu a obsahy spolupráce školy s institucemi neformálního vzdělávání.

▪ Varianta (B)

Předložený variantní text návrhu přináší alternativní pohled na podobu oblasti UaK, obsahuje proklamativní úvod, obecné stanovení rámce oblasti a představu autorů o jejím uspořádání. Uvádí také východiska, na jejichž základě by mohlo v budoucnu dojít k postupnému zařazování nových oborů do školské praxe. Text je doplněn několika delšími citacemi s odkazy a technickými poznámkami. Tato podoba v kombinaci s volnější formální a myšlenkovou strukturou textu ztěžují čtenáři orientaci. Pro využití mimo okruh odborníků by bylo dobré materiál znovu strukturovat a zvážit jeho konkretizaci.

Materiál předkládá vizi komplexní multioborové oblasti, konkrétně pracuje s pěti obory (*výtvarná, hudební, dramatická, taneční a filmová/audiovizuální výchova*). Navazuje na koncept předškolního vzdělávání („*výchova uměním*“). Žák se má v průběhu studia v rámci oblasti setkávat s různými vzdělávacími obsahy a typy umění. O konkrétní formě, obsahu a rozsahu výuky oborů mají školy rozhodnout na základě své úvahy. Jednotlivé obory není nutné realizovat kontinuálně ve všech ročnících školy. Nutností je naopak vytvoření inspirativních podpůrných materiálů a navýšení hodinové dotace oblasti. Autoři koncepce odmítají integraci vzdělávacích obsahů (*obava z*

Koncepce revize vzdělávací oblasti: Umění a kultura

neodbornosti výuky a deformací), předpokládají zapojení specializovaných oborových pedagogů a navyšování aprobací napříč oblastí.

Varianta (B) představuje řadu zajímavých vizí a dílčích řešení, jež by mohla v delším horizontu přinést pozitivní impulzy pro rozvoj oblasti (*např. přímá intervence živého umění do školského prostředí, pestrost a atraktivita kombinací jednotlivých uměleckých oborů, intenzivní spolupráce ZŠ se ZUŠ a s neformálním vzděláváním*). Momentálně jí však chybí konkrétnější obsah, stanovení jasných cílů a v neposlední řadě i komplexní ověřené učební materiály a kvalifikovaní učitelé. Problém také představuje nevyjasněnost obsahů oborů nejen uvnitř oblasti, ale i mezioborově (*např. Čj a Tv*). Deklarovaná vysoká volnost a individuální volba žáka v oblasti uměleckých výchov je bezesporu lákavá, je však závislá na navýšení časové dotace oboru. Personálně a organizačně je mimo velká města ve školské praxi obtížně uskutečnitelná a v realitě našeho systému spádových škol zůstává jen iluzí. V konečném důsledku by při její implementaci mohla nastat zcela opačná situace, kdy by byl některým žáků upřen přístup k oborům a obsahům vzdělávání (*garance rovných podmínek a příležitostí*).

Významným rizikem pro případnou implementaci varianty (B) je i její rozpornost – v několika důležitých bodech je v rozporu se základním textem návrhu revize koncepce oblasti (*např. uváděná rizika*) a zejména s oficiálními dokumenty MŠMT – Hlavní směry revize (*chybí závazný společný základ pro všechny žáky, nerespektuje požadovanou základní kontinuitu a redukci vzdělávacího obsahu oblastí a oborů*).

• ZÁVĚR

Předložené materiály přinášejí diametrálně odlišné koncepce podoby oblasti, vycházejí sice shodně z hlavního textu návrhu, v některých bodech se však od něj více či méně odchyľují. Představují svůj pohled na chystanou změnu a nabízejí vlastní řešení. Některé důležité otázky spojené se vzdělávacími obsahy a mezioborovými vztahy však zůstávají nadále nezodpovězené. Domnívám se, že bez jejich uspokojivého vyřešení bude jen velmi obtížné nalézt optimální podobu oblasti UaK pro příští období.

Po prostudování obou verzí koncepce jsem došel k názoru, že varianta (A) je v této chvíli lépe připravená k implementaci. Je v souladu s Hlavními směry revize, nabízí jasnou strukturu a realistické představy o cílech a vzdělávacích obsazích UaK. Navíc zajišťuje žádanou kontinuitu výuky. V oblasti uměleckých výchov nepředstavuje revoluci, ale evoluci (*revize*). Přináší požadované inovace a moderní pojetí, které se opírá o aktuální poznatky, příklady dobré praxe a zkušenosti učitelů od nás i ze zahraničí. Nespornou výhodou pro její praktickou realizaci je fakt, že do budoucna předpokládá využití stávajících funkčních prvků našeho vzdělávacího systému (*odborné zázemí – katedry ped. fakult, ověřené metody, vybavení škol a personální kapacity*).

• DOPORUČENÍ

V souladu s vyjádřením pracovní skupiny (viz str. 6) doporučuji konkrétní podobu vzdělávací oblasti UaK dále dopracovat. Podle mého názoru je nezbytné upřesnit vztahy jednotlivých oborů v rámci oblasti a vrátit se k jejich vzdělávacím obsahům – stanovit tzv. nepodkročitelné minimum toho, co má žák z obsahu konkrétního oboru znát a umět. Zároveň je nezbytné provést obsahovou analýzu stávajících očekávaných výstupů. Zjistit jaké obsahy jsou již nyní v kurikulu obsaženy (v rámci oblasti i mimo ni) a zvážit jejich příp. doplnění. V návaznosti na nejistou časovou dotaci je také třeba dořešit podobu mezioborové integrace a konkrétní formy zapojení neformálního vzdělávání (*intervence umělců a živého umění do výuky*) do školského systému.